

Damir Zlatar Frey putuje u SAD, u San Francisco, tragovima junaka svog novog romana koji, iako je još u rukopisu, već intrigira svjetsku javnost

Tonja Džabić

DAMIR ZLATAR FREY:

“MOJ NOVI ROMAN ‘HRVATSKA MEDEYA’ GOVORI O ŽIVOTU OSOBA LGTB ZAJEDNICE U MLADIM DEMOKRACIJAMA POPUT HRVATSKE, pišem o tome što su ovdje proživljavale i još danas proživljavaju osobe drugačije spolne orijentacije”

Glavni lik romana, sin svećenika kalvinističke crkve iz sela u Baranji, u braku je i ima dvoje djece, a u jednom trenutku života otkrio je sklonost prema osobi istog spola. On se zaljubio, a ona, njegova supruga, nikako nije htjela pristati na razvod. Iz osвете ubija njihovo dvoje djece i taj je stravičan čin počinila jer "ne želi radati pedersku djecu i ne želi da u školi prstom pokazuju u njih nazivajući ih pederskom djecom!". Za razliku od antičke grčke Medeje, ona je Hrvatska Medeya, jer ima zmijski jezik, a prema narodnoj predaji zmijski je jezik nalik na rašlje, poput slova 'y', objašnjava Frey naslov i priču svog četvrtog romana

PIŠE **Bojana ČUSTIĆ JURAGA**

Kada se o nekom romanu priča i prije nego što je objavljen, a za njega postoji veliki interes među čitateljima, kritikom ali i u krugovima izdavača - sve služi na jako dobru priču. Kada se taj ogroman interes za novu knjigu i iščekivanje proširi i izvan granica zemlje u kojoj autor stvara, pa čak i na drugi kontinent - na pomolu je gotovo sigurno moćno i intrigantno djelo. A upravo takva atmosfera prati četvrti roman Damira Zlatara Freya naslovljen "Hrvatska Medeya", koji je još u rukopisu, a svoj će finale dobiti u SAD-u, točnije u San Franciscu gdje autor uskoro putuje na poziv asocijacije tamošnjih pisaca i zaljubljenika u umjetnost.

Tema čedomorstva

- Putujem u SAD, u San Francisco, tragovima junaka svog novog romana "Hrvatska Medeya", govori ekskluzivno za Glas Istre Damir Zlatar Frey poznati i priznati kazališni i operni redatelj, koreograf, pisac, veliki umjetnik osebujnog rukopisa čije su kreativno ishodište Babići na Bujštini.

- Već duže vrijeme, od premijere "Tosce" u Puli, duboko sam u poslu. Zaokuplja me velika tema, pišem svoj četvrti roman. Naslov je "Hrvatska Medeya". Roman nosi u sebi temu čedomorstva, a glavna je tema priča o životu osoba LGTB zajednice u mladim demokracijama poput Hrvatske, odnosno govori o tome što su ovdje proživljavale i još danas proživljavaju osobe drugačije spolne orijentacije, otkriva Frey za čitatelje Glasa Istre.

Objašnjava da su pripreme i istraživanje za pisanje romana uključivale i putovanje u Baranju, gdje je boravio tri tjedna, istražujući lokacije, kalvinističke crkve i obitelji koje njima upravljaju.

- Naime, glavni lik romana, sin svećenika kalvinističke crkve iz jednog sela u Baranji, u braku je u kojem ima dvoje djece, i u jednom trenutku života otkrio je sklonost prema osobi istog spola. On se zaljubio, a ona, njegova supruga, nikako nije htjela pristati na razvod. Iz osвете ubija njihovo dvoje djece i taj je stravičan čin počinila jer "ne želi radati pedersku djecu i ne želi da u školi prstom pokazuju u njih nazivajući ih pederskom djecom!". Ona grozomorno planirajući svoj stravičan čin iz osвете njegovoj istospolnoj ljubavi urla: "Ja sam majka, život sam im dala i imam ga pravo uzeti." Za razliku od antičke grčke Medeje, ona je Medeya, Hrvatska Medeya zato jer ima zmijski jezik, a prema narodnoj predaji zmijski je jezik nalik na rašlje, poput slova 'y', objašnjava Frey naslov i priču svog romana.

- U trenutku kada Medeya, Hr-

vatska Medeya počinu čedomorstvo, taj događaj izaziva veliki pritisak javnosti i medija, što glavni junak nije mogao izdržati. Najprije je obolio od bolesti plakanja, od koje se liječio dvije godine. Dok se liječio vodio je i dnevnik uvreda i otkrio tisuću pojmova u kojima LGTB osobe karakteriziraju i nazivaju svinjama, pripovijeda Frey i duboko emotivno uronjen u priču svog junaka citira nam njegove zstrašujuće bolne riječi iz romana: "Kad tisuću puta nekome ponoviš da je svinja - on je svinja, i kada ga ponižavaš i kada ga ubiješ ti nisi ubio čovjeka - ubio si svinju!"

Njegov junak na starohrvatskom jeziku, na glagoljici na pergamentu koji je kupio u Budimpešti piše svoju scensku kantatu "Hrvatska Medeya".

Podivljanje Hrvatske

- Nakon stanja samoprijezira, moj junak donosi odluku i kaže: "Ako društvo ne valja treba mijenjati društvo a ne sebe. Ja više neću živjeti u takvom društvu." Napušta Hrvatsku, i na poziv prijatelja odlazi u San Francisco gdje uz pomoć snažnog umjetničkog lobija i moćne židovske obitelji doživljava priznanje za svoj umjetnički rad, a potom i veliku svjetsku slavu. On je kompozitor, dirigent u operi, i svoj oratorij "Hrvatska Medeya" izvodi u najvećim opernim kućama svijeta u New Yorku, Tokiju, Budimpešti, Londonu, Rimu... I, na kraju je pozvan u Hrvatsku na Muzički bijenale u Zagreb. Tu se prisjeća slavnog austrijskog pisca koji je zbog diskriminacije vlastitog naroda nad svojom prirodom, odnosno terora nad njim, zabranio u Austriji tiskanje i korištenje svojih autorskih djela. Obzirom da ga ništa nije uvjerilo da se podivljanje Hrvatske umirilo, upravo ga je ta misao dovela na raskršnicu kojom se bavi kraj romana, objašnjava

“Idem tragovima svog junaka u Sonomu, prekrasnu pokrajinu gdje je pisao svoj oratorij, posjetit ću Bodega Bay gdje je našao svoj mir kao čovjek koji je upravo u San Franciscu počeo stvarati. Idem udahnuti grad na čijem se ulazu vijori zastava duginih boja s natpisom 'Dobro došli kući'”

Impresivni umjetnički životopis

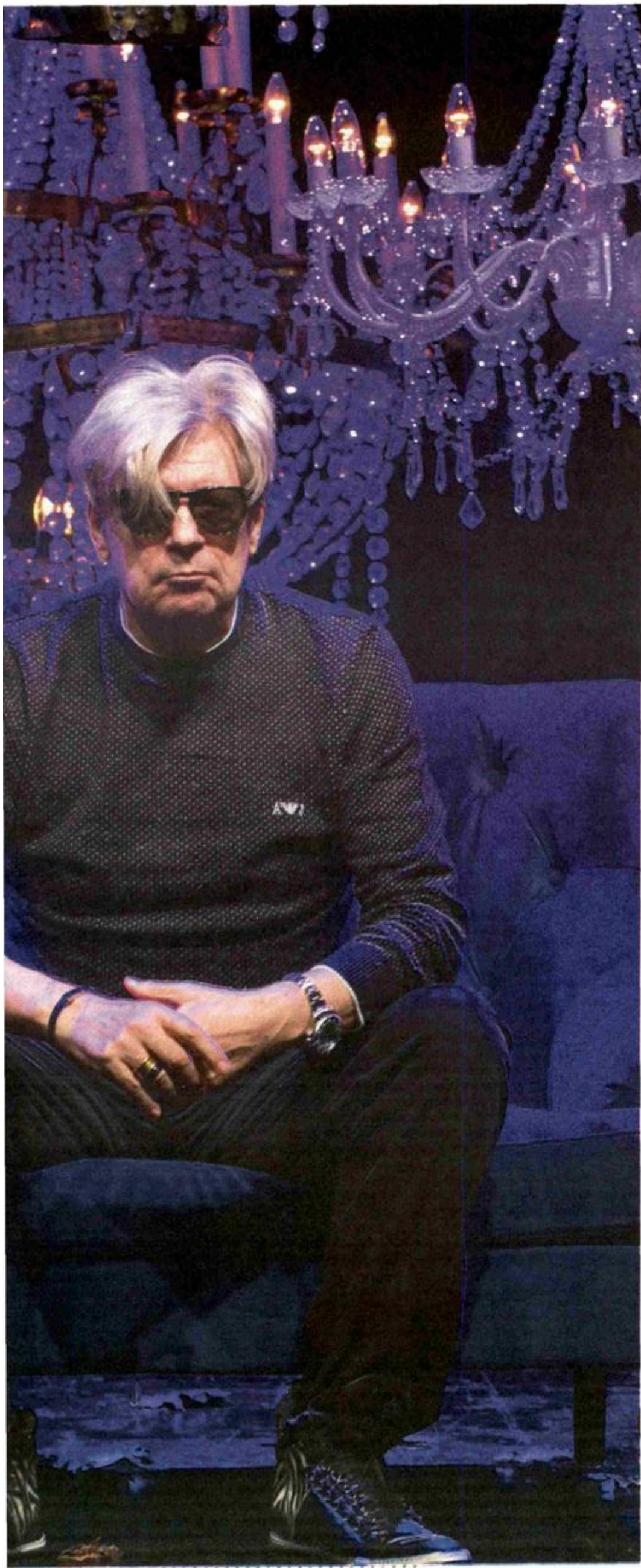
Damir Zlatar Frey (Zagreb, 1954.) je umjetnik osebujne, autor-ske kazališne poetike, čije su kreativno ishodište Babići kraj Umaga. Dramski je i operni redatelj, koreograf, dramski pisac, kostimograf, scenograf, utemeljitelj i ravnatelj kazališta i festivala. Godine 1986. utemeljio je znamenitu ljubljansku Koreodramu, kazalište koje je ostavilo dubok trag u slovenskome glumištu, ali i širem kulturnom prostoru, a 2000. godine osnovao je Međunarodni festival komornoga teatra "Zlatni lav" u Umagu, čiji je i umjetnički ravnatelj.

Duga je lista predstava koje je ostvario u hrvatskim, slovenskim, bosanskim, srpskim i talijanskim kazalištima, a izdvajaju se njegova uprizorenja tekstova Slavka Gruma (Dogadaj u gradu Gogij), Ivana Cankara (Lijepa Vida), Oscara Wildea (Saloma), Slavenke Drakulić (Božanska glad), Uga Bettija (Zločin na Kozjem otoku), Federica Garcije Lorca (Krvava svadba), Marquisa de Sadea i Jeana Geneta (Bal-kon, Sluškinje, Strogi nadzor).

Dobitnik je više značajnih priznanja, među kojima se ističu: odličje predsjednika Republike Hrvatske za doprinos u kulturi Red Danice Hrvatske s likom Marka Marulića, Marulova nagrada, Nagrada hrvatskoga glumišta, Prešernova nagrada, Župančićeva nagrada, Nagrada grada Ljubljane te Borštnikova nagrada, koju je dobio u više navrata.

Damir Zlatar Frey: Govorim istinu o diskriminaciji LGTB osoba u Hrvatskoj, i nema onog tko može reći da su osobe drugačije seksualne orijentacije tu jednakopravne

Tinja Grašćić

va Frey čiji će novi roman najprije u ožujku 2022. za područje Srbije i zemlje bivše Jugoslavije objaviti Akademska knjiga Novi Sad, a potom u Hrvatskoj njegov stalni izdavač zagrebačka Fraktura u listopadu 2022. godine.

Frey kaže i da se upravo Akademska knjiga Novi Sad snažno angažirala oko njegovog odlaska u SAD.

- I ovaj se put pokazalo točnim da tamo gdje Bog zatvori vrata, otvori prozor. Tražio sam pomoć za nastavak istraživanja u SAD-u, i ovdje naišao na 'gluhe uši' koje nisu čule što ja želim, ali mi se onda preko kluba mojih čitatelja koji postoji u Novom Sadu javio izdavač koji je bio jako zainteresiran za moj novi roman. A, put u SAD, u Kaliforniju, u San Francisco otvorio mi je zapravo moj treći roman "Istarska Lady Macbeth". Nakon što sam ulomke iz tog romana poslao asocijaciji kalifornijskih pisaca, stigao je poziv za dolazak u San Francisco. Moje domaćine u Kaliforniji strašno zanima tema mog romana i omogućili su mi da upoznam zemlju i grad o kojem pišem, kaže Frey koji je za put u SAD - kamo ide 15. rujna te će boraviti dva mjeseca - naišao razumijeva-

svom kreativnom stvaranju tražio nove perspektive. Sada sam na novom početku a sa sobom već imam riznicu od tri svoja romana, kaže Frey koji je još uvijek u široj javnosti poznatiji kao kazališni redatelj.

Njegov je prvi roman "Kristalni kardinal" 2014. odjeknuo poput bombe. Bez straha i srama, iskreno, bolno i umjetnički snažno, bez uljepšavanja i skrivanja Frey je čitateljskoj publici podario bolno iskren i duboko intiman roman prepun autobiografskih elemenata u kojem je umjetnički snažno progovorio o spolnom zlostavljanju, pedofiliji u svećeničkim redovima, odrastanju u dječjem domu, prostituciji, ali i umjetnosti i ljubavi kao moćnoj životnoj energiji.

Nova perspektiva

Je li na tom tragu i "Hrvatska Medeya"? Na to pitanje Frey odgovara: "Ovaj je roman tek u rukopisu, ali se oko njega podigla bura, prisutno je ogromno zanimanje u managerskim krugovima i inozemnih izdavačkih kuća. Već sada se osjeća ta bura, nova energija koju bi mogla donijeti "Medeya". Govorim istinu o diskriminaciji LGBT osoba u Hrvatskoj, i nema onog tko može reći da su

“Moj junak tvrdi "tretira nas se kao svinje", a sve to se danas ne radi više javno, to se sada radi osvetnički, podmuklo i neprestano, podmeću se noge, lome se kosti... "Sjeća li se netko kada je počelo podivljanje Hrvatske? I je li ono uopće završilo?" - pita se moj junak i noseći u sebi svu strašnu bol i strahotu da je biti homoseksualac u Hrvatskoj neoprostivo, kaže: "Kada bi mi netko skinuo tu stigmiju bilo bi mi lakše živjeti", pripovijeda Frey

nje, pomoć i podršku Grada Umaga i Istarske županije.

- Idem tragovima svog junaka u Sonomu, prekrasnu pokrajinu gdje je pisao svoj oratorij, posjetit ću Bodega Bay gdje je našao svoj mir kao čovjek koji je upravo u San Franciscu počeo stvarati. Idem udahnuti grad na čijem se ulazu vijori zastava duginih boja s natpisom "Dobro došli kući", kaže Frey.

- Vrata mi je otvorila moja "Istarska Lady Macbeth", ona se našla na stolovima uglednih urednika, preko nje se za mene kao pisca zainteresiralo više izdavača. Zapravo me "Istarska Lady Macbeth" odvela u Ameriku, ona je stvorila sliku o meni kao piscu, objašnjava autor, koji bez obzira na pandemiju intenzivno radi, i kaže da ni u jednom trenutku ne osjeća zatvorenost.

Umjetničko stvaranje

Sa svojim polaznicima, glumcima u umaškom Dramskom studiju tri puta tjedno radi preko zooma, a trenutno u Gradskom kazalištu Koper priprema kompleksan kazališno-filmski projekt "Zločin na kozjem otoku".

- Neprestano sam u procesu umjetničkog stvaranja. Bogu hvala da su se sve moje preokupacije preselile iz jedne umjetnosti u drugu. U jednom trenutku bio sam prenašćen kazalištem, jednostavno se tu više nisam vidio i za sebe sam u

osobe drugačije seksualne orijentacije tu jednakopravne. Diskriminacija LGBT zajednice dovela je do tog maskenbala, pudera i šminki za nastupe pred društvenim forumima Europe. Moj junak tvrdi "tretira nas se kao svinje", a sve to se danas ne radi više javno, to se sada radi osvetnički, podmuklo i neprestano, podmeću se noge, lome se kosti... "Sjeća li se netko kada je počelo podivljanje Hrvatske? I je li ono uopće završilo?" - pita se moj junak i noseći u sebi svu strašnu bol i strahotu da je biti homoseksualac u Hrvatskoj neoprostivo, kaže: "Kada bi mi netko skinuo tu stigmiju bilo bi mi lakše živjeti", pripovijeda Frey i naglašava "Moj junak je našao perspektivu, na neki način me u umjetničkom smislu otriježnio - poštuju sebe, digni glavu i traži perspektivu. A moja nova perspektiva - to je ljubav prema pisanju, zaključuje Frey koji je nakon "Kristalnog kardinala" u izdanju zagrebačke Frakture objavio još dva romana: "Stanziju Grande" (2016.) - koja je romansirana "posveta Istri i ljubavi koja sve natkriľuje", te "Istarsku Lady Macbeth" (2020.) "slojevitom melodramu koja ima snažne povijesne konotacije i bavi se elementarnim pitanjima ljudskoga bitka i umjetnosti, odnosno granicom između dobra i zla, sna i jave, laži i istine".